

Dấu ấn của Edgar Allan Poe trong truyện khoa học giả tưởng của Viêt Linh

Ngô Bích Thu*

Trường Đại học Văn hóa Hà Nội, 418 Đường La Thành, Đống Đa, Hà Nội, Việt Nam

Nhận bài ngày 23 tháng 8 năm 2013

Chỉnh sửa ngày 04 tháng 10 năm 2013; Chấp nhận đăng ngày 31 tháng 10 năm 2013

Tóm tắt: Thông qua tìm hiểu đặc trưng truyện khoa học giả tưởng của nhà văn Viêt Linh, đặc biệt qua đối chiếu, so sánh với các chủ đề phổ biến trong truyện khoa học giả tưởng của Poe, bài viết làm rõ ảnh hưởng sâu sắc của Poe đối với các tác phẩm khoa học giả tưởng của Viêt Linh, mặt khác, cũng khẳng định những nỗ lực sáng tạo và thành công của Viêt Linh trong việc bản địa hóa thể loại văn học có nguồn gốc phương Tây này. Qua đó, bài viết cũng cho thấy sự vận động của tư duy nghệ thuật của hai nhà văn, Poe - thế kỷ 19 và Viêt Linh - thế kỷ 20-21, ở cùng một thể loại văn học – truyện khoa học giả tưởng.

Từ khóa: Poe, Viêt Linh, truyện khoa học giả tưởng, chủ đề, thể loại văn học, lý luận văn học so sánh.

1. Đặt vấn đề

Đối với những ai say mê truyện khoa học giả tưởng của Việt Nam, đặc biệt là các độc giả thiếu nhi, thì chắc chắn Viêt Linh là một tên tuổi rất thân quen. Ông là tác giả của những tập truyện khoa học giả tưởng nổi tiếng như *Quả trứng vuông* (1970) và *Hành tinh kỳ lạ* (1990), *Bí mật của nhà thổi miên* (1962), *Giấc mơ bay* (1976)... Truyện *Quả trứng vuông* gợi mở một ý tưởng khoa học đầy thú vị dù ngày nay, con người chưa khiến cho gà, vịt đẻ được “trứng vuông” nhưng đã tạo ra những loại “quả vuông” dưa vuông, dưa hấu vuông [1]. *Hành tinh kỳ lạ* mô tả một nền văn minh kỳ lạ và đầy thú vị ở

một hành tinh xa xôi, *Bí mật của nhà thổi miên* tiết lộ bí mật của thuật thổi miên nhờ vào chiếc máy A.V.S công nghệ hiện đại. *Giấc mơ bay* gắn với trí tưởng tượng bay bổng, trong trẻo của trẻ thơ và thuật “đơn giản hóa” cách nhớ những bài học khoa học...

Tuy nhiên, Viêt Linh nằm trong số rất ít nhà văn Việt Nam lựa chọn sáng tác thể loại truyện khoa học giả tưởng. Trong khi trên thế giới, truyện khoa học giả tưởng có lịch sử hình thành, phát triển, thành tựu từ rất lâu với Edgar Poe – “ông tổ” của thể loại truyện khoa học giả tưởng, với tác phẩm kinh điển *Cuộc phiêu lưu độc nhất vô nhị của ngài Hans Phaall* nào đó, Jules Verne với *Hai vạn dặm dưới đáy biển*, H.G. Wells với *Cỗ máy thời gian*, Bêlaep với *Người cá* v.v. Trong khi đó, “cộng đồng” các

*ĐT.: +84-903252324

Email: nbthuhn@yahoo.com

nhà văn viết truyện khoa học giả tưởng ở Việt Nam cũng như vị trí của thể loại văn học này trong văn học nước ta còn rất nhỏ bé, với một vài tên tuổi Phạm Cao Cung, Lưu Văn Khuê, Phạm Ngọc Toàn, Vũ Kim Dũng. Vậy nguyên nhân của hiện tượng trên là gì? Để thành công trong thể loại truyện khoa học giả tưởng, người viết, ngoài khả năng về văn học, phải có niềm say mê khoa học, có kiến thức khoa học liên ngành, nói cách khác, “*thường phải là nhà khoa học viết văn, hoặc nhà văn say mê khoa học*” [1]. Điều này quả thực không đơn giản, và có lẽ là một trong những lý do khiến dòng văn học khoa học giả tưởng ở Việt Nam “trong vài chục năm gần đây hầu như không phát triển” [2], hoặc rơi vào tình trạng “hàng nội bị lấn át bởi hàng ngoại” (truyện khoa học giả tưởng của nước ngoài “lấn át” truyện khoa học giả tưởng trong nước).

Trong bối cảnh văn học như vậy, Việt Linh với những câu chuyện khoa học giả tưởng thú vị dành cho độc giả Việt Nam, nhất là các em thiếu nhi là đóng góp đáng ghi nhận. Các tác phẩm của ông không chỉ giàu trí tưởng tượng, có tính chất khoa học, mà còn “có tác dụng kích thích các thế hệ thanh thiếu niên say mê với khoa học” [1].

2. Giới thuyết truyện khoa học giả tưởng

Truyện khoa học giả tưởng, ở thế kỷ 19, là một khái niệm rất mới. Edgar Allan Poe chính là người đầu tiên phác thảo nên những đường nét căn bản của thể loại văn học đầy ắp tính sáng tạo, mở ra thế giới tri thức kỳ diệu, giấc mơ lãng mạn về khoa học tương lai. Vậy bản chất của thể loại văn học này là gì? Có nhiều quan niệm khác nhau về truyện khoa học giả tưởng. Benjamin Appel cho rằng: *Khoa học viễn tưởng phản ánh tư duy khoa học, một kiểu*

hư cấu về những điều-sẽ-đến dựa trên những điều-trong-tâm tay [3]. Terry Carr định nghĩa: *Khoa học viễn tưởng là thứ văn học về tương lai, nó kể những câu chuyện về những vật kỳ diệu mà chúng ta hi vọng nhìn thấy, hoặc là để cho con cháu chúng ta được nhìn mai sau, trong thế kỷ tới, hoặc trong khoảng thời gian bất tận* [3]. Hugo Gernsback quan niệm: *Khi nói đến “truyện khoa học viễn tưởng”, tôi muốn nói đến Jules Verne, H. G. Wells, và Edgar Allan Poe, một kiểu truyện – chất lãng mạn quynh rũ hòa trộn với thực tế khoa học và tầm nhìn mang tính tiên tri...*[4]. Từ điển Thuật ngữ Văn học định nghĩa: *Viễn tưởng là một phương pháp miêu tả đặc thù, sử dụng những dạng hình tượng (những khách thể, những tình huống, những thế giới), trong đó những yếu tố của thực tại được kết hợp với nhau theo lối siêu tự nhiên, kỳ lạ, khó tin... Kiểu viễn tưởng chủ đạo ở thế kỷ XX là viễn tưởng khoa học. Nó kế thừa yếu tố duy lý của viễn tưởng lãng mạn, tạo ra những hình tượng dựa trên các giả thiết và quan niệm khoa học* [5, 288-289].

Các quan niệm trên làm sáng tỏ phần nào các khía cạnh khác nhau của đặc trưng thể loại văn học này: truyện khoa học giả tưởng gồm hai yếu tố *khoa học* (science) và *hư cấu* (fiction), hai yếu tố này kết hợp với nhau, tạo ra hiệu quả nghệ thuật đặc biệt, khiến người đọc như được trải nghiệm một *hiện tượng khoa học giống như thật*. Yếu tố *khoa học* có nghĩa tác phẩm phải đặt ra những vấn đề hoặc hiện tượng, giả thuyết có tính khoa học, mặt khác, những vấn đề, hiện tượng, giả thuyết khoa học đó lại không phải là bản sao chép rập khuôn các kết quả nghiên cứu thực nghiệm mà phải được tác giả xử lý theo cách thức riêng, được “nghệ thuật hóa”, thể hiện tầm nhìn *tiên tri* về tương lai. Các tác phẩm như *Utopia* (1516) của Sir Thomas More, *Tân Atlantis* (1627) của Francis Bacon, *Juliver du ký* (1726) của Taylor Swift,

Micromega (1752) của Voltaire... đã xuất hiện yếu tố khoa học và tưởng tượng, nhưng ý tưởng chính của các tác giả, đôi khi, không nhằm đề cao phát minh khoa học, mà thông qua đó đặt ra những vấn đề triết học như nguồn gốc sự sống, bản chất con người... Chỉ đến Edgar Poe, sự gắn kết giữa yếu tố khoa học và tưởng tượng mới có được vẻ đẹp hài hòa, chặt chẽ, và như vậy, những đường nét căn bản của một thể loại văn học mới được hình thành – truyện khoa học giả tưởng. Một số truyện khoa học giả tưởng tiêu biểu của Poe là *Cuộc phiêu lưu độc nhất vô nhị của một ngài Hans Phaon nào đó* (1835), *Cuộc đối thoại của Eiros và Charmion* (1839), *Cuộc bàn luận giữa Monos và Una* (1841), *Tự xuống xoáy nước Maelstrom* (1841), *Khám phá huyền diệu* (1844), *Hiệu lực của lời nói* (1845) v.v. Sau Poe và chịu ảnh hưởng sâu sắc từ Poe là Jules Verne với loạt tiểu thuyết khoa học giả tưởng nổi tiếng *Năm tuần trên khinh khí cầu* (1863), *Từ trái đất đến mặt trăng* (1865), *Hai vạn dặm dưới đáy biển* (1869-1870), *Tám mươi ngày vòng quanh thế giới* (1873), H.G.Wells với tác phẩm *Cỗ máy thời gian* (1895)...

Truyện khoa học giả tưởng có điểm tương đồng với truyện kỳ ảo ở chỗ, trong hai loại truyện, yếu tố tưởng tượng đều được phát huy tối đa, tuy nhiên sự khác biệt là trong truyện khoa học giả tưởng, yếu tố tưởng tượng được sử dụng như một phương thức phản ánh các *hiện tượng khoa học*, các quy luật của tự nhiên - xã hội, đem lại cho người đọc cảm giác như đang chứng kiến một hiện tượng khoa học đã từng diễn ra trong thực tế. Còn ở truyện kỳ ảo, yếu tố tưởng tượng nhằm tạo ra ấn tượng đặc biệt, khiến người đọc có cảm giác *phân vân, do dự*, không biết hiện tượng đó có thật hay không. Robert A.Heinlein, trong tác phẩm *Thế giới như là thần thoại* (World as Myth) quan niệm “truyện khoa học giả tưởng không phải là một thể tài đối lập với truyện kỳ ảo, mà còn thực

hiện một nhiệm vụ khó khăn đó là chứng minh những gì bị coi là không thật, là tưởng tượng trong văn học huyền ảo vốn là những sự thực chưa được nhận biết”[6].

3. Ảnh hưởng của Poe qua các chủ đề quen thuộc trong truyện khoa học giả tưởng của Việt Linh

Truyện của Việt Linh mang những đặc trưng cơ bản của truyện khoa học giả tưởng, từ chủ đề, kỹ thuật viết kết hợp yếu tố khoa học và tưởng tượng, kiến thức các ngành khoa học... Một điều thú vị là, truyện khoa học giả tưởng của Việt Linh có nhiều chủ đề rất giống với các chủ đề phổ biến, quen thuộc trong truyện khoa học giả tưởng của Edgar Poe, chẳng hạn: du hành trong không gian, thời miên, người chết sống lại, khám phá hành tinh ngoài trái đất... Là một nhà văn say mê khoa học, chắc chắn Việt Linh không thể không biết tới những câu chuyện khoa học giả tưởng của người được coi là “cha đẻ” của thể loại văn học này. Tác phẩm của Poe, có thể, đã truyền cảm hứng để Việt Linh viết nên những câu chuyện khoa học giả tưởng đặc trưng Việt Nam, phù hợp với đối tượng độc giả Việt Nam, đồng thời, vẫn thấp thoáng bóng dáng của Poe - con người và tác phẩm đã trùm bóng lên văn chương thế giới trong nhiều thế kỷ. Dưới đây là một số chủ đề trong truyện của Việt Linh được coi là chịu ảnh hưởng ít hay nhiều từ Poe.

3.1. Chủ đề thời miên

Poe rất quan tâm đến thuật thời miên, một thành tựu kỳ diệu của khoa y học thế kỷ 19, và thể hiện qua các truyện *Khám phá huyền diệu* (1844) và *Sự thật về vụ án Valdemar* (1845). Trong đó, Poe nêu rõ “hiệu quả đáng kinh ngạc của nó” (có thể kéo dài sự sống con người) [7,

314], cũng như “những nét chính của qui luật chung về thuật thôi miên” [7, 315], chẳng hạn, bản chất của thuật thôi miên được Poe giải thích như sau:

... Với chút ít năng khiếu cùng với các cơ quan ngoài giác quan, với một sự sáng suốt đặc biệt tinh tế và bằng một kênh “bí ẩn”, con người có thể thu nhận được những đối tượng nằm bên ngoài cơ thể; khi ấy, những trí năng của họ được nâng cao và được củng cố một cách lạ thường; sự giao cảm với người tác động đến mình rất sâu sắc và cuối cùng, độ nhạy cảm từ những cảm giác thôi miên tăng dần lên cùng với sự lặp lại nhiều lần của chúng...[7, 315]

Viết Linh cũng viết một truyện ngắn có tên **Bí mật của nhà thôi miên** (1962), cung cấp cho độc giả những kiến thức rất thú vị về khoa học tự nhiên, đặc biệt, **bí mật của nhà thôi miên** được nhân vật giáo sư Hoàng “tiết lộ” nhờ vào một thiết bị máy móc đặc biệt – “**máy phát âm-vị-sắc tinh xảo**”, gọi tắt là máy A.V.S. Máy A.V.S được chế tạo ở các kích cỡ to nhỏ khác nhau, ứng dụng được “cả trong không khí như bong bóng nổi hay chìm sâu dưới đáy biển, hoặc bò hay chạy được trên mặt nước” [8, 33]. Máy A.V.S có thể thu hút những “con sư tử thọt”, khiến “cá tập thể dục” dưới nước, tập hợp được “những loài chim nguy hiểm” trên trời... Bởi vậy, ứng dụng loại “máy thôi miên” đặc biệt này - tuy không có chức năng kéo dài sự sống con người như trong truyện của Poe - nhưng cũng đem lại những lợi ích to lớn cho rất nhiều ngành sản xuất nông nghiệp, ngư nghiệp và công nghệ hàng không...

Như vậy, trên cơ sở nắm vững bản chất của “thuật thôi miên”, Viết Linh đã viết nên một truyện khoa học giả tưởng thú vị. Cái mới của Viết Linh trong truyện này là đã tạo ra một chiếc máy có tính năng “thôi miên” thay vì con người thôi miên như trong truyện *Sự thật về vụ*

án Valdemar và *Khám phá huyền diệu* của Edgar Poe.

3.2. Chủ đề người chết sống lại

Poe nổi tiếng với những câu chuyện chủ đề “người đẹp chết yêu” hay “người đẹp sống lại” như *Morella* (1835), *Berenice* (1835), *Ligeia* (1838), *Sự suy tàn của ngôi nhà Usher* (1839)... Có truyện, nhân vật nữ đã chết của Poe đội mồ sống lại như nàng Madeline dòng họ Usher (Sự suy tàn của ngôi nhà Usher), hoặc đầu thai trong cô con gái (Morella). Ngay cả xác ướp Ai Cập cổ đại của Poe cũng có thể sống lại, đối thoại cùng các nhà khoa học của nước Mỹ (Cuộc đối thoại ngắn ngủi với một xác ướp), hiện tượng “chết lâm sàng” cũng từng được Poe đề cập (Sự thật về vụ án Valdemar)...

Viết Linh cũng viết một truyện ngắn có tên *Một người chết... sống lại*, khai thác chủ đề rất phổ biến, quen thuộc trong truyện của Poe – “người đẹp chết yêu” và “người đẹp sống lại”. Nhờ người chồng - bác sĩ Apdula kịp thời ướp lạnh, và tìm ra loại thuốc đặc trị căn bệnh kỳ lạ, người đẹp Belatxi – “nàng công chúa ngủ trong rừng”, cuối cùng đã sống lại. Truyện ca ngợi sức mạnh của tình yêu và thành tựu kỳ diệu của khoa y học hiện đại. Hiện tượng “sống lại” của nhân vật được Viết Linh giải thích theo nguyên tắc của khoa học y học: “Trường hợp của Belatxi mới chỉ là chết lâm sàng, nghĩa là chết ở thời kỳ thứ nhất. Cái chết còn có thời kỳ thứ hai nữa là chết sinh vật: lúc ấy mới là chết thật” [9, 70]. Như vậy, Viết Linh đã kết hợp khéo léo yếu tố tưởng tượng và yếu tố khoa học, tạo ra một hiệu ứng cảm xúc đặc biệt. Truyện *Một người chết... sống lại* của Viết Linh giống như một truyện cổ tích thời hiện đại, cũng là một truyện khoa học giả tưởng thú vị.

Hiện tượng khoa học y học *chết lâm sàng* mà người đẹp Belatxi trong truyện của Viết

Linh trải qua rất giống với trạng thái chết lâm sàng của nhân vật Valdermar (*Sự thật về vụ án Valdemar*) của Edgar Poe, nhưng một điểm khác căn bản đó là sau trạng thái chết lâm sàng của Valdermar là cái chết thực sự, còn với Belatxi là sự hồi sinh.

3.3. Chủ đề giấc mơ bay

“Giấc mơ bay” là một chủ đề yêu thích của Poe. Poe say mê những chuyến du hành khám phá không gian bầu trời, vũ trụ và “hiện thực hóa” nó bằng những câu chuyện về những chuyến bay kỳ thú trên khinh khí cầu trong các truyện *Cuộc phiêu lưu độc nhất vô nhị của một ngài Hans Phaal nào đó (1835)*, *Mellonta Tauta (1849)*... Trong hai câu chuyện liên quan đến “giấc mơ bay” này, đặc biệt là truyện *Cuộc phiêu lưu độc nhất vô nhị của một ngài Hans Phaal nào đó*, yếu tố khoa học được sử dụng đậm đặc: Poe đưa ra những số liệu rất cụ thể, chi tiết về tốc độ bay của khinh khí cầu, độ cao, áp suất khí quyển, đường kính mặt mặt trăng, bề mặt trái đất, đại dương, thung lũng... Trong khi bay, nhân vật của Poe thỏa sức tưởng tượng, suy ngẫm, chiêm nghiệm về cuộc sống, con người trên trái đất, những công dân kỳ lạ trên mặt trăng, những thành tựu tân tiến của thời đại: máy điện báo, khí đốt, thép, đường sắt, tàu hỏa, tàu thủy, máy in, báo chí, nền dân chủ...

Còn “*Giấc mơ bay*” (1976) của Viêt Linh giản dị hơn nhiều, và rất phù hợp với đối tượng độc giả thiếu nhi. Truyện ngắn mang âm hưởng của truyện thần thoại (có các vị thần: thần Mặt Trời, thần Nóng, thần Lạnh, thần Đầu rồng...), có chi tiết gợi liên tưởng đến câu chuyện cổ tích nổi tiếng *Cóc kiện trời*, đồng thời cũng có yếu tố khoa học (giải thích hiện tượng tụ mây – gây mưa), sức tưởng tượng trong truyện phong phú, tính giáo dục nhẹ

nhàng, không áp đặt (bài học: *làm gì cũng phải học đến nơi đến chốn*)...

Câu chuyện về chú bé thích rong chơi, lười học bài, được “sắm vai” thần Mặt trời trong chốc lát, ngồi trên “một cỗ xe rực lửa, do hai chú ngựa đỏ vẩy cánh kéo” [7, 4], dạo chơi xuyên qua những đám mây trên bầu trời... chắn chắn làm các độc giả “nhí” vô cùng thích thú.

Đặc biệt, bài học khoa học mà nhà văn Viêt Linh trình bày trong câu chuyện: “Mây và mưa. Hơi nước bốc lên cao, gặp không khí lạnh hơn, kết tụ thành từng đám gọi là mây. Mây lơ lửng trên không và theo gió bay đi...” [10, 7], chắc chắn sẽ được các độc giả nhỏ tuổi nhớ “năm lòng” bởi cách kể chuyện hấp dẫn, đơn giản, dễ nhớ, dễ thuộc, rất phù hợp với tâm lý lứa tuổi.

Giấc mơ bay là điểm gặp nhau giữa hai nhà văn Viêt Linh và Edgar Poe. Nhưng giấc mơ bay của Edgar Poe gắn với thành tựu phát minh nổi tiếng của thời đại – khinh khí cầu, còn với Viêt Linh, đó là giấc mơ bay theo đúng nghĩa đen - *giấc mơ được bay* trong trí tưởng tượng trong trẻo của trẻ thơ.

3.4. Chủ đề khám phá hành tinh khác

Khám phá nền văn minh ngoài trái đất là niềm say mê lớn của Poe cũng là một chủ đề nổi bật trong truyện khoa học giả tưởng của Poe. Bằng trí tưởng tượng phong phú, kiến thức về khoa học vật lý thiên văn, Poe cung cấp cho độc giả những thông tin “khoa học” thú vị về các hành tinh (mặt trăng, sao chổi...), về những “công dân” đặc biệt ở đó qua loạt truyện khoa học giả tưởng *Cuộc phiêu lưu độc nhất vô nhị của một ngài Hans Phaal nào đó (1835)*, *Cuộc nói chuyện giữa Eiros và Charmion (1839)*, *Cuộc bàn luận giữa Monos và Una (1841)*, *Mellonta Tauta (1849)*...

Trong *Cuộc phiêu lưu độc nhất vô nhị của một ngài Hans Phaal nào đó*, nhân vật “công

dân mặt trắng” của Poe đã có những trải nghiệm đặc biệt – “năm năm cư trú trên một hành tinh chứa bên trong nó nhiều điều bí ẩn và thú vị” [7, 107], và chia sẻ những trải nghiệm đó với con người trên trái đất, về “*khí hậu của hành tinh*”, *công dân của hành tinh*, *ngôn ngữ ở hành tinh*.

Những thông tin “khoa học” của Poe quả thực rất mới mẻ và thú vị đối với độc giả yêu thích thể loại truyện khoa học giả tưởng ở vào thời kỳ nửa đầu thế kỷ 19, và rất có thể, là nguồn cảm hứng để Viêt Linh viết nên tác phẩm *Hành tinh kỳ lạ* (1990).

Hành tinh K – hành tinh của những “công dân-người máy” qua bản mô tả tỉ mỉ, chi tiết của Viêt Linh, thực sự kỳ lạ và thú vị: **Cư dân** ở đây sống trầm tĩnh hơn con người ở Trái Đất, dọc đường hầu như không ai va chạm xô đẩy nhau” [11, 158], “họ sống đầy đủ cả vật chất lẫn tinh thần và luôn ở trạng thái cân bằng” [8, 159], họ sở hữu diện mạo đặc biệt, trông như những người “độc nhãn” – với một con mắt giữa trán, và một con mắt ... trên đỉnh đầu, thuộc lớp người cổ “đột biến”, đặc biệt, người già ở đây có thể kéo dài tuổi thọ, bởi “hông bộ phận nào, thay bộ phận đó” [11, 243]; **Cách thức giao tiếp** của công dân ở hành tinh K, giống như mô tả của Poe, rất độc đáo – họ “có lối chào đặc biệt, không cúi đầu mà cũng chẳng bắt tay, họ nháy mắt và... thề lười” [11, 162-163]; **Tổ chức bộ máy** cũng đặc biệt, gồm có: TĐH – tức Trung tâm Điều hành, cơ quan đầu não, TPS – tức Tổng Hiệp hội Phát minh Sáng chế, Tổng cục Ước mơ v.v.; **Luật lệ** ở hành tinh K rất chặt chẽ, nghiêm khắc, gồm có: Sở Trật tự - “cơ quan cảnh sát”, giám sát “quy trình quy phạm”, Sở Tôn ti – giám sát việc cư xử của con cái với bố mẹ, ông bà; qui định ăn mặc chặt chẽ, dù mặc kiểu gì, “người mặc cũng phải để lộ trái tim ra ngoài... hầu như không ai giấu được nỗi bí ẩn trong lòng” [11, 167]; Ở đây, **giá trị của con người** được đo bằng “chân kính”, ai

càng nhiều chân kính thì giá trị càng cao, tuy nhiên cũng có người chân kính không cao vẫn được tôn kính – đó là những người “trân trọng”- tức người lãnh đạo có đạo đức tốt; **Trình độ khoa học-công nghệ** của hành tinh K rất cao, có “Đô thành Ga-lê-na” – kiểu “thung lũng Silicon của nước Mỹ”, “Đô thị Tia chớp” – kiểu “thành phố khoa học Nô-vô-xi-biéc của Liên Xô trước đây”, tuy nhiên, “không có cơ quan nghiên cứu văn học” [11, 177]. Sở dĩ trình độ khoa học-công nghệ ở đây cao như vậy là nhờ vào chủ trương – “kêu gọi những người máy ở hành tinh khác, mỗi người lên đây ít nhất phải mang theo một thành tựu ở nơi cư trú” [11, 238]; Về **đặc tính ngôn ngữ** - “họ quen dùng một loại chữ đặc biệt, rất gần với các ký hiệu khoa học” [11, 197]; Tuy nhiên, cuối cùng theo phát hiện của nhân vật “tôi” trong truyện, dù khác biệt nhiều nhưng những công dân “người máy” trên hành tinh K và “con người da thịt dưới trái đất” lại là “đồng loại”, cùng chung “tổ tiên”, “cội nguồn”, bởi vậy, hiểu rõ “luật ứng xử” với nhau là cách thức duy nhất để cả hai “giống người” cùng tồn tại, sống hòa hợp, và không xảy ra sự cố “hiểu nhầm” đáng tiếc...

Như vậy, *Hành tinh kỳ lạ* của Viêt Linh có thể được xem là một “bản tường trình khoa học” cụ thể hóa, chi tiết hóa, sinh động hóa những ý tưởng phác thảo của Poe về hành tinh “mặt trắng” trong truyện khoa học giả tưởng kinh điển *Cuộc phiêu lưu độc nhất vô nhị của một ngài Hans Phaol nào đó*, đồng thời cũng mang đậm cá tính sáng tạo của Viêt Linh. Đặc biệt, tính chất bản địa hóa trong truyện Viêt Linh rất rõ nét. Không phải ngẫu nhiên Quỹ Hỗ trợ Phát triển Khoa học Giả tưởng Việt Nam (VFSF) lựa chọn và ấn hành tập truyện *Hành tinh kỳ lạ* (nhà xuất bản Kim Đồng, 2009), bao gồm hai tập tác phẩm *Quả trứng vương* và *Hành tinh kỳ lạ* của nhà văn Viêt Linh, để mở đầu cho hoạt động của Quỹ. Truyện khoa học giả tưởng của Viêt Linh có giá trị và thành công

ở một số phương diện, nhất là lựa chọn đề tài, chủ đề, kỹ thuật viết, sự kết hợp nhuần nhuyễn yếu tố tưởng tượng bay bổng và yếu tố khoa học logic, đem lại niềm thích thú không chỉ đối với độc giả thiếu nhi mà độc giả ở mọi lứa tuổi, những ai yêu thích văn học và khoa học.

4. Kết luận

Từ những truyện khoa học giả tưởng đầu tiên của Poe (Cuộc phiêu lưu độc nhất vô nhị của một ngài Hans Phaall nào đó, Bản thảo tìm thấy trong chai) đến những tác phẩm khoa học giả tưởng sau này của Viêt Linh (Hành tinh kỳ lạ, Giác mơ bay, Bí mật của nhà thôi miên...) là một khoảng thời gian cách xa gần hai thế kỷ, với những biến động lớn của thời đại, sự phát triển của khoa học kỹ thuật, tuy nhiên, khát vọng **du hành trong không gian, chinh phục vũ trụ, khám phá hành tinh ngoài trái đất, người chết sống lại hay thuật thôi miên huyền bí...** của con người ở mọi thời đại là bất biến, muôn thuở. Poe, với dự cảm nhạy bén, óc tưởng tượng phong phú, tư duy khoa học trở thành nhà tiên phong đặt nền móng cho sự ra đời của thể loại truyện khoa học giả tưởng, có ảnh hưởng sâu sắc đến nhiều nhà văn trên thế giới, trong đó có các nhà văn Việt Nam. Qua tìm hiểu truyện khoa học giả tưởng của Viêt Linh, nhất là trong sự đối chiếu, so sánh với truyện của Poe, chúng ta càng hiểu hơn bản chất, đặc trưng của thể loại văn học này, yêu thích hơn những tác phẩm văn học giả tưởng độc đáo, bởi nó đã mở ra một thế giới diệu kỳ

của trí tuệ khoa học, của những ước mơ, khát vọng bay bổng của con người.

Tài liệu tham khảo

- [1] Nhà văn Vũ Kim Dũng: Khai dậy thế giới viễn tưởng, diệu kỳ <http://thethaovanhoa.vn/printer-2008717212857241.htm>, (20.6.2013)
- [2] Văn học “giả tưởng” thiếu nhi, bao giờ hết... “viễn tưởng”? <http://www.sachhay.org/thoi-su-sach/ChiTiet/7278/van-hoc-gia-tuong-thieu-nhi-bao-gio-het-vien-tuong> (20.1.2013).
- [3] Definitions of Science fiction, http://scifi.about.com/od/scififantasy101/a/SCIFI_def_s.htm (20.1.2013)
- [4] Gernsback, Hugo, 1926, Amazing stories, <http://pulpmags.wordpress.com/2012/02/10/new-issues-2102012-hugo-gernsbacks-amazing-stories-1-6/> (20.1.2013).
- [5] Lê Bá Hán, Trần Đình Sử, Nguyễn Khắc Phi (chủ biên), 1992, Từ điển Thuật ngữ Văn học, NXB Giáo dục.
- [6] Hà Thủy Nguyên. Văn học giả tưởng một tiến trình lịch sử. <http://hathuynghuyenhn.wordpress.com/2013/02/13/van-hoc-gia-tuong-mot-tien-trinh-lich-su/> (7.7.2013)
- [7] Poe, Edgar Allan, 2002, Tuyển tập Edgar Allan Poe, H: NXB Văn học, Ngô Tự Lập và nhóm Địa cầu Văn hóa dịch và giới thiệu.
- [8] Viêt Linh, 1962, Bí mật của nhà thôi miên, H: Nxb Dân tộc.
- [9] Viêt Linh, 2009, *Một người chết... sống lại* trong Hành tinh kỳ lạ, H: Nxb Kim Đồng.
- [10] Viêt Linh, 1976, Giác mơ bay, H: Nxb Kim Đồng.
- [11] Viêt Linh, 2009, Hành tinh kỳ lạ, H: Nxb Kim Đồng.

Edgar Allan Poe's Influences on Viêt Linh's Science Fiction

Ngô Bích Thu

Hanoi University of Culture, La Thành street, Đống Đa, Hanoi, Vietnam

Abstract: By studying Viêt Linh's science fiction works and comparing them to those by Edgar Allan Poe, this paper shows the deep influences of Poe on Viêt Linh, and, on the other hand, affirms Viêt Linh's efforts and successes in Vietnamizing a Western-born literary genre. At the same time, the paper also reveals the evolution of artistic thoughts between the two science fiction writers, Poe – of the 19th century, and Viêt Linh – of the 20th-21st centuries.

Keywords: Poe, Viêt Linh, science fiction, theme, literary theory, comparative literature.